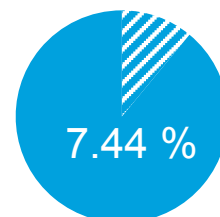

Ignalinos rajono savivaldybės analizė

Toliau pateikiama vienos iš probleminių teritorijų – Ignalinos rajono savivaldybės – atvejo studija. Pirma, yra pristatoma ES struktūrinių fondų finansavimo apžvalga, aptariamos pagrindinės investicinės kryptys. Vėliau pristatoma socio-ekonominių ir aplinkos rodiklių kaita 2007 – 2013 m. laikotarpiu. Atvejo studiją apibendrina 2007 – 2013 m. ES struktūrinės paramos poveikio darniam vystymuisi vertinimas; 1.3. dalyje yra pateikiami gerosios praktikos projektų pavyzdžiai.

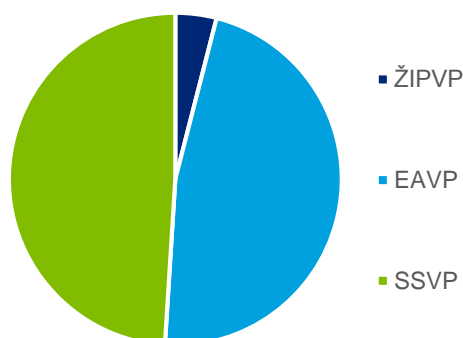
1.1. Finansavimo apžvalga

2007 – 2013 m. ES struktūrinių fondų (ES SF) programavimo laikotarpiu, Ignalinos rajono savivaldybėje, buvo finansuoti 95 projektai. Bendra projektų vertė siekė 63.979 mln. EUR; tai sudarė 7.44 proc. visų probleminėse teritorijose įgyvendintų ES SF projektų vertės.

Pagal Sanglaudos skatinimo veiksmų programą (SSVP) ir Ekonomikos augimo veiksmų programos (EAVP) buvo skirtas panašus kiekis ES SF lėšų (atitinkamai 49 proc. ir 47 proc. visų savivaldybės teritorijoje įgyvendintų projektų vertės). Tuo tarpu Žmogiškųjų išteklių veiksmų programos (ŽIPVP) lėšos sudarė vos 4 proc. Projektų skaičius, kitaip nei kitose savivaldybėse, neatitinka finansavimo lėšų pasiskirstymo: Ignalinos rajono savivaldybėje buvo įgyvendinta 16-ka ŽIPVP, 12-ka EAVP ir 67 SSVP projektai. Taigi Ignalinos rajono savivaldybėje buvo įgyvendinta daug palyginti smulkių infrastruktūrinių ir gamtosauginių projektų.

1 paveikslas. Veiksmų programų finansavimas (dalis bendros projektų vertės)

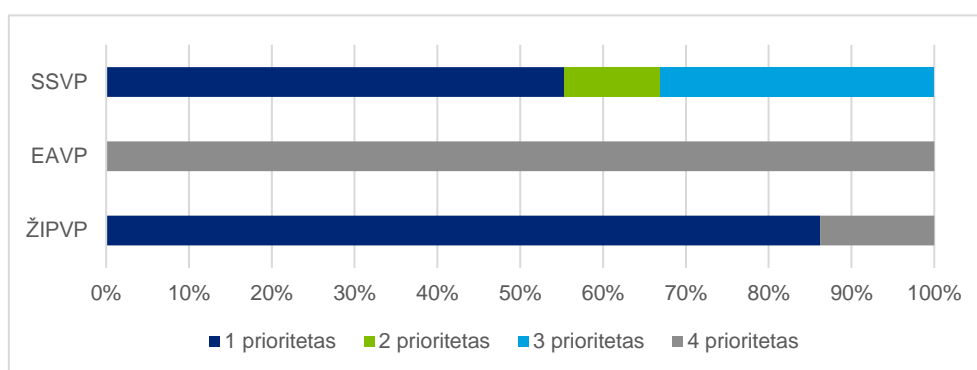

Šaltinis: www.esparama.lt

Analizuojant veiksmų programų prioritetų finansavimą, ŽIPVP apimtyje ES parama buvo skirta prioritetų „1 Prioritetas. Kokybiškas užimtumas ir socialinė aprėptis“ ir „4 Prioritetas. Administracinių gebėjimų stiprinimas ir viešojo administravimo efektyvumo didinimas“ projektams. EAVP apimtyje – tik „4 Prioriteto. Esminė ekonominė infrastruktūra“ projektams. SSVP apimtyje – „1 Prioriteto. Vietinė ir urbanistinė plėtra, kultūros paveldo ir gamtos išsaugojimas bei pritaikymas turizmo plėtrai“, „2 Prioriteto. Viešųjų paslaugų kokybė ir prieinamumas: sveikatos, švietimo ir socialinė infrastruktūra“ ir „3 Prioriteto. Aplinka ir darnus vystymasis“ projektams. Taigi investuojama buvo į užimtumo didinimą ir viešojo valdymo tobulinimą, ekonominę infrastruktūrą, miestų plėtrą ir paveldo išsaugojimo, viešųjų paslaugų kokybę ir aplinkosaugą. Daugiausiai buvo investuojama į

gamybinį kapitalą; didžioji dalis investicijų įgyvendintos pasitelkiant vertikaliai darnaus vystymosi horizontalų prioritetą integruojančias priemones.

2 paveikslas. Veiksmų programų prioritetų finansavimas (dalis nuo visos VP)

Šaltinis: www.esparama.lt

Atlikus įgyvendintų projektų analizę, nustatyta, kad ŽIPVP 1 prioriteto apimtyje daugiausiai finansuoti su pažeidžiamų tikslinių grupių ir asmenų, sergančių priklausomybės ligomis, integracija susiję projektai; taigi aktyvioms užimtumo skatinimo/nedarbo priemonėms skirtas dėmesys buvo ribotas. ŽIPVP 4 prioriteto projektai iš esmės atitiko ir kitose probleminėse teritorijose įgyvendintas viešojo valdymo tobulinimo priemones: viešojo administravimo įstaigų darbuotojų kvalifikacijos kėlimas, strateginio ir teritorijų planavimo dokumentų rengimas. EAVP projektai buvo įgyvendinami tik 4 prioriteto priemonių apimtyje, o savo turiniu dažniausiai buvo orientuoti į gatvių tiesimą ir rekonstravimą arba centralizuotų šilumos tiekimo tinklų renovaciją. SSVP 1 prioriteto priemonių apimtyje įgyvendinti kompleksinio gyvenamosios aplinkos tvarkymo, socialinio būsto plėtros ir renovacijos bei turizmo infrastruktūros plėtros, tobulinimo, renovacijos projektai. 2 prioriteto projektai orientuoti į socialinių, švietimo paslaugų ir sveikatos apsaugos infrastruktūros tobulinimą, tuo tarpu 3 prioriteto apimtyje įgyvendinti viešosios paskirties pastatų renovacijos, vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo projektai. Pastebėtina tendencija, kad daugiausiai, kaip ir kitose probleminių teritorijų savivaldybėse, investuota srityse, kur vyraavo valstybės ir regionų projektų planavimo priemonės.

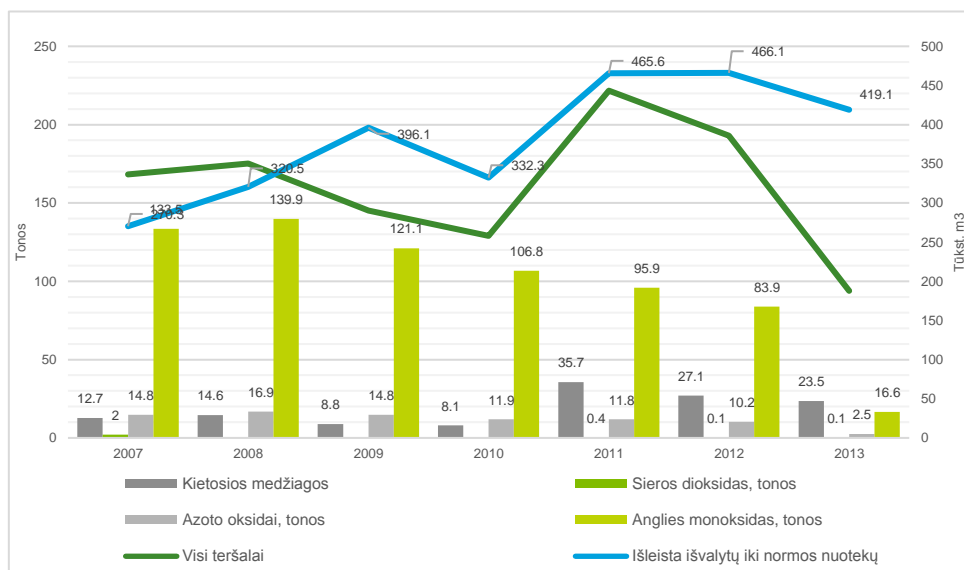
1.2. Rodiklių analizė

Atliekant atvejo studiją buvo vertinti trijų rūšių – aplinkos taršos, demografiniai ir ekonominės veiklos – rodikliai. Aplinkos taršos rodikliai apėmė išvalytų iki normos nuotekų kiekius, išmetamų teršalų kiekius, sieros dioksido (SO₂), anglies monoksido (CO) rodiklius. Demografiniai rodikliai apėmė nuolatinių gyventojų skaičių, pensinio amžiaus ir darbingo amžiaus gyventojų dalį, bei darbingo amžiaus gyventojų skaičiaus ir registruotų bedarbių santykį. Ekonominės veiklos rodikliai – pridėtinė vertė gamybos kainomis, materialinės investicijos to meto kainomis ir tiesioginės užsienio investicijos.

Aplinkos taršos rodiklių atveju stebimos ryškios bendro teršalų kiekio mažėjimo ir bendros aplinkos būklės gerėjimo tendencijos. Nuo 2008 m. yra stebimas visų teršalų rūšių rodiklių mažėjimas. Efektyviausiai savivaldybei pavyko susidoroti su anglies monoksido kiekio išmetimu į orą mažinimu: rodiklio įvertis 2007 – 2013 m. laikotarpiu sumažėjo 84.02%. Ne tokia palanki situacija yra fiksuojama kietųjų medžiagų kiekio mažinimo srityje. Nors per pirmuosius penkis metus buvo stebimas mažėjimas, 2011 m. situacija radikaliai pasikeitė. Dėl suaktyvėjusių ekonominės veiklos, per vienerius metus išmetamų kietųjų dalelių kiekis išaugo daugiau nei 4 kartus. Vis dėlto įvertinus tokį neigiamą pokytį, vėl imtasi priemonių mažinti kietųjų dalelių kiekį. Verta paminėti tai, kad lyginant su bendru teršalų kiekiu, išskiriamu Lietuvos Respublikoje 2014 m., Ignalinos

savivaldybėje išmetamas teršalų kiekis sudarė 0.11%, o tai yra dvigubai geresnis rezultatas palyginti su 2006 m, kuomet šis santykis siekė 0.22%. Apibendrinant, bendra aplinkos tarša 2007 – 2013 m. laikotarpiu buvo linkusi mažėti.

3 paveikslas. Aplinkos taršos rodikliai*

* Šaltinis: Statistikos departamentas.

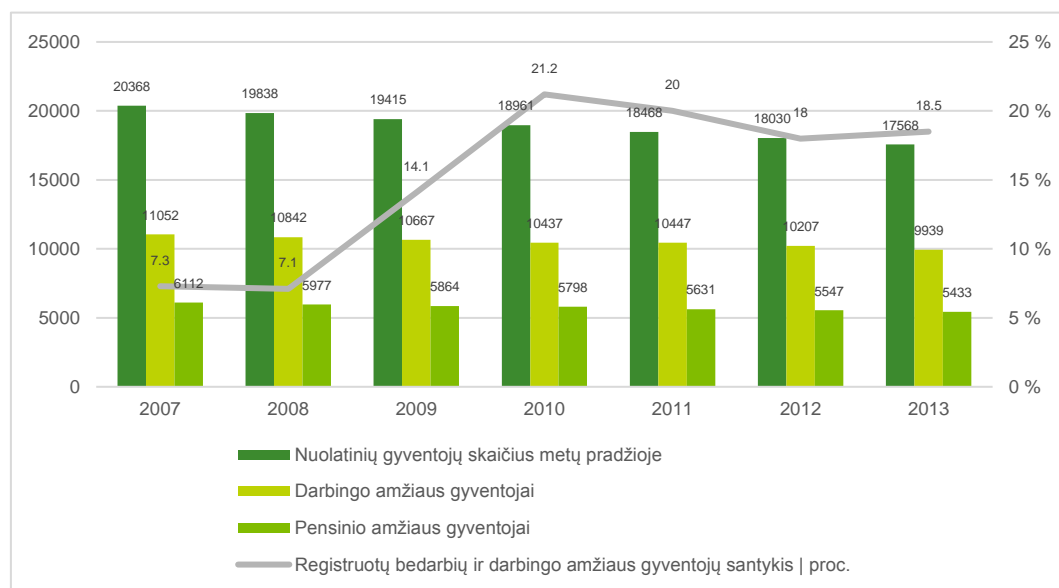
* - visi rodikliai, išskyrus „Išleista išvalytų iki normos nuotekų, tūkst. m³“ yra matuojami tonomis.

Vertinant demografinius rodiklius, 2007 - 2013 m. stebimos tendencijos atitinka nacionaliniu mastu vykusius pokyčius. Neigiama tendencija vyrauja visų rodiklių įverčiuose. Ataskaitiniu laikotarpiu mažėjo nuolatinių gyventojų, darbingo amžiaus bei pensinio amžiaus žmonių. Didžiausia mažėjimo tendencija pastebima rodiklyje atspindinčiame nuolatinių Ignalinos savivaldybėje gyvenančių žmonių skaičių. Nuo 2007 iki 2013 m šis rodiklis sumažėjo 17 proc. Tuo tarpu darbingo amžiaus žmonių skaičius per tą patį laikotarpį sumažėjo 12 proc. Nepalankią socialinę situaciją taip pat rodo padidėjęs registruotų bedarbių ir darbingo amžiaus gyventojų santykis, kuris 2010 m. pasiekęs aukščiausią tašką – 21.2%, likusiais metais nuosekliai mažėjo. Vienintelis rodiklis, visu nagrinėjamu laikotarpiu išlaikęs tendencingą augimą, vidutinis mėnesinis (bruto) darbo užmokestis. ES SF programavimo laikotarpio pradžioje siekęs 329.9 EUR ir nuo Lietuvos Respublikos vidurkio atsilikdamas 103.3 EUR, 2014 m. jis pakilo 195.1 EUR; šis santykinai didelis postūmis savivaldybės lygmenyje pranyksta palyginant su visos šalies vidurkiu, kadangi 2014 m atsilikimas išaugo iki 152.4 EUR.

Rodiklis atspindintis mokyklinio amžiaus vaikų, kurie nesimoko mokykloje, skaičių tendencingai mažėjo. 2008 m., siekęs 42 mokykloje nesimokančius jaunuolius, laikotarpio pabaigoje tesudarė 26 asmenis. Vis dėlto negalima vienareikšmiškai teigti, kad savivaldybės įgyvendintos priemonės padėjo pagerinti mokyklos lankomumą, kadangi nagrinėjamu laikotarpiu didelę įtaką demografinė situacijai darė migracijos saldo. Taigi mokykloje nesimokančių moksleivių skaičius galėjo sumažėti šeimų migracijos į kitus miestus ar užsienio šalis.

Apibendrinant, demografinė situacija Ignalinos savivaldybėje buvo stipriai veikiama finansų krizės ir augančių migracijos mastų. Taip pat pastebimos bendros tendencijos visoms probleminių teritorijų savivaldybėms: mažėjantis gimstamumas sąlygoja visuomenės senėjimą.

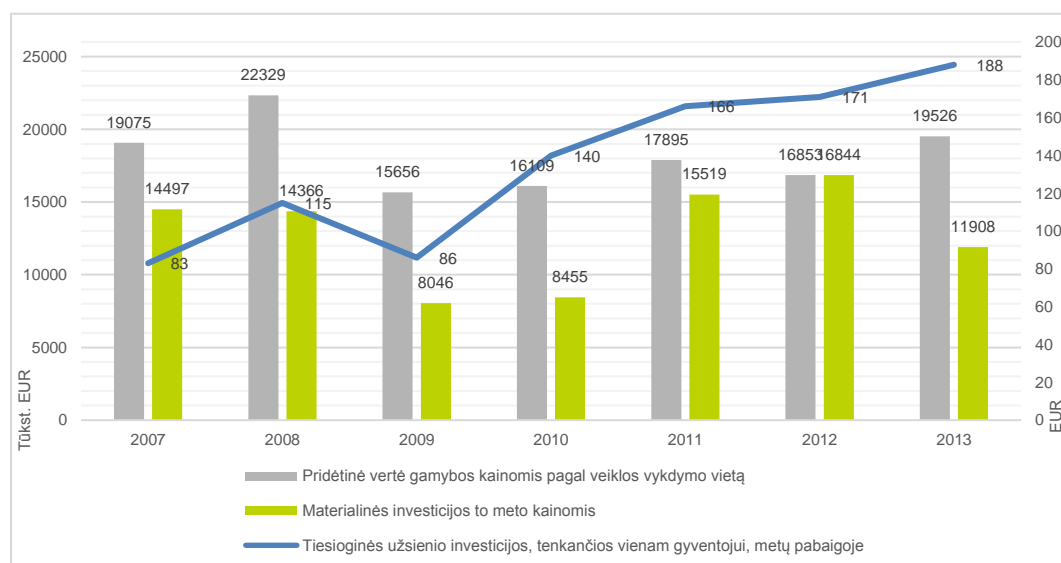
4 paveikslas. Demografiniai rodikliai

Šaltinis: Statistikos departamentas

Vertinant ūkio ir finansinius rodiklius pastebima, kad 2007 – 2013 m. pridėtinės vertės gamybos kainomis ir materialinių investicijų rodikliai neturėjo nuoseklių kitimo tendencijų. Dėl finansų krizės kuriama pridėtinė vertė nuo 2008 m. mažėjo ir 2009 m. pasiekė žemiausią savo įvertį nagrinėjamu laikotarpiu. Kaip ir nacionaliniu mastu – nuo 2010m. / 2011 m. rodiklio įverčiai pradeda augti su nežymiais svyravimais. Analogiškos tendencijos stebimos ir materialinių investicijų rodiklio atveju. Vis dėlto, baigiantis ES SF programavimo laikotarpiui, materialinės investicijos vienam gyventojui sumažėjo ir nesiekė net 2007 m. fiksuoto lygio. Tiesioginės užsienio investicijos viso laikotarpio metu augo, o tai identifikuoja didelį užsienio investuotojų susidomėjimą bei reikiamų sąlygų verslo plėtrai egzistavimą. Apibendrinant, Ignalinos rajono ekonominės veiklos rodikliai svyravo viso laikotarpio metu.

5 paveikslas. Ekonominės veiklos rodikliai

Šaltinis: Statistikos departamentas

1.3. ES struktūrinės paramos poveikis

Investicijos probleminėms teritorijoms priskirtoms savivaldybėms buvo skiriamos pagal LRV nutarimu patvirtintas probleminių teritorijų gaivinimo programas. Pagrindiniai Ignalinos rajono savivaldybės programos tikslai buvo mažinti nedarbo rodiklius ir socialinės pašalpos gavėjų skaičių. Tuo tarpu uždaviniai ir veiklos telkėsi į infrastruktūros tobulinimą, daugiabučių atnaujinimą ir kompleksinės urbanistinės plėtros projektų įgyvendinimą.¹ Taigi ir ES SF lėšos daugiausia buvo investuotos į fizinės aplinkos gerinimą, kelių infrastruktūros atnaujinimą, viešosios paskirties pastatų renovavimą. Pavyzdžiui, atnaujintas gatvių apšvietimas prisidėjo ne tik prie socialinės gerovės, bet taip pat leido savivaldybei sutaupyti iki 30% skiriamų lėšų. Vis dėlto, vertinant probleminių teritorijų lygmeniu gautą finansavimą buvo pastebėta, kad skirtos lėšos (kaip ir kitų savivaldybių atveju) nebuvo pakankamos siekiant įgyvendinti programoje numatytus tikslus.

Didžiausią naudą atnešė parama skirta daugiabučių namų renovacijai. Iki 2015 m. buvo atnaujinta 40 daugiabučių namų. Pastebima, kad renovacijos vyko labai vangiai iki tol, kol Aplinkos ministerijos iniciatyva Vyriausybė nepakeitė atitinkamų norminių aktų, leidžiančių savivaldybėms tapti projektų iniciatoriais. Apibendrinant, Ignalinos mieste buvo renovuota apie 90% daugiabučių namų – šis rezultatas yra vienas geriausių Lietuvos Respublikos mastu.

ES struktūrinių fondų lėšos didžiausią įtaką darė fizinės aplinkos gerinimo ir ekonominės veiklos skatinimo srityse, kuriant ir plėtojant gyvenamosios aplinkos, transporto tinklo infrastruktūrą.

Ignalinos miesto centrinės dalies gatvių (Aukštaičių, Laisvės, Atgimimo ir Bažnyčios) sutvarkymas ir viešosios infrastruktūros atnaujinimas, VP3-1.1-VRM-02-R-92-001

Įgyvendinant minėtą projektą atlikti Aukštaičių, Laisvės, Atgimimo ir Bažnyčios gatvių atnaujinimo, rekonstravimo, tvarkymo darbai. Taip pat Geležinkelio gatvėje esančioje tremties atminimo vietoje bei skvere prie Vasario 16-osios ir Laisvės gatvių sankryžos paklota spalvotų trinkelų danga, pastatyti suoliukai. Statybos darbų rangos sutartyje 2012-04-16 numatyta statybos darbų kaina – 842 507,88 Lt. Atlikus minėtus darbus pagerėjo miesto centrinės dalies gyvenamoji aplinka ir gyvenimo kokybė, investicinis ir gyvenamosios aplinkos patrauklumas. Investicijos į socialinės situacijos gerinimą prisidėjo prie darnaus vystymosi principo įgyvendinimo.

Bendro naudojimo teritorijų ir statinių Ignalinoje pagerinimas, VP3-1.1-VRM-02-R-92-003

Atlikus projekto darbus, mieste pagerintos laisvalaikio ir užimtumo galimybės, pagyvintos jau anksčiau sutvarkytas teritorijas, kurios tapo dar patrauklesnės gyventojams, svečiams bei poilsiautojams. Įgyvendinant projektą padaryta išties daug: mieste atsirado lauko treniruoklių aikštelės. Dabar sportuoti gryname ore galima paplūdimiuose prie Gavio ir Ilgio ežerų, sporto aikštelėse Mokyklos ir Aukštaičių gatvėse. Keletas koncertų jau vyko atnaujintoje miesto vasaros estradoje. Išasfaltuotas į ją vedantis takas. Paplovinio ežere įrengta pantoninė aikštelė. Aukštaičių gatvėje - nauja krepšinio aikštelė, sutvarkyta P. Cvirkos gatvės dalis, pakloti šaligatviai. Vėlesniame darbų etape ši gatvės dalis išasfaltuota. Prie lauko scenos Mokyklos gatvėje pastatyti suolai žiūrovams. Šią vasarą ignaliniečiai ir miesto svečiai jau džiaugėsi pagražėjusiu paplūdimiu, išbandė įvairių akmenėlių sveikatingumo taką, jaunimas žaidė naujoje tinklinio aikštelėje. Investicijos į socialinės situacijos gerinimą prisidėjo prie darnaus vystymosi principo įgyvendinimo.

¹ 2011 m. gegužės 18 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 588 „Dėl probleminių teritorijų plėtros programų patvirtinimo“ < <https://e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.FA6D2B23F867> >

Verslo aplinkos gerinimo ir įmonių konkurencingumo srityje nebuvo įgyvendintas nei vienas projektas, tokiu būdu didelę lėšų dalį skiriant infrastruktūriniais projektams. Įvertinus ES struktūrinių fondų investavimo kryptis ir stebimus socio-ekonominius bei aplinkos taršos rodiklių pokyčius, galima teigti, kad Ignalinos rajono savivaldybėje ES SF didesnio poveikio socio-ekonominių ir aplinkos taršos rodiklių kaitai nepadarė.